

การสูญเสียทักษะสังคมของผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19

กรรทอง ไตรวรวิรัตน์ ภัทราวดี ดอกไม้หอม
ภาวิณี โสธายะเพชร และกীরติ คุวานนท์
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*Corresponding author: 6580118927@student.chula.ac.th

บทคัดย่อ

หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาประสบกับปัญหาการสูญเสียทักษะสังคมเมื่อกลับมาเรียนในสถานการณ์ปกติ ด้วยเหตุที่ทักษะสังคมเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมและเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์เรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรม สีหน้า ท่าทางการสื่อสาร ซึ่งมาจากความคิด ทักษะคิดภายในตนเอง ทักษะสังคม ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง 2) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม 3) ความสามารถในการรับรู้และตีความเหตุการณ์รอบตัว และ 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม องค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่ผู้เรียนขาดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นเป็นระยะเวลานาน ทักษะสังคมจึงเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย ซึ่งแต่ละช่วงวัยจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่แตกต่างกันไป ทักษะสังคมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรถูกละเลย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ปกครอง ครูผู้สอน โรงเรียน และรัฐบาล ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาทักษะสังคมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา รวมทั้งการตระหนักถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นเหล่านี้ เพราะในการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ ผู้เรียนต้องได้รับการเรียนรู้ครบในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และร่างกาย

คำสำคัญ : 1. ทักษะสังคม 2. โควิด-19 3. ประถมศึกษา

The diminished social skills in elementary school students after the COVID-19 pandemic

Krongthong Tovaravirat, Phattaravadee Dokmaihom^{*},

Pavinee Sothayapetch and Kirati Khuvasanond

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

^{*}Corresponding author: 6580118927@student.chula.ac.th

Abstract

Following the COVID-19 pandemic, elementary school students encounter a decline in social skills upon returning to normal school setting. Social skills are crucial for societal coexistence and reflect humanity, as humans learn through their interactions with others and express behaviors, facial expressions, gestures, and communication rooted in their thoughts and attitudes. The social skills encompass: 1) the ability to communicate one's feelings and thoughts; 2) the ability to manage emotions appropriately; 3) the ability to perceive and interpret events in one's surroundings; and 4) the ability to address social problems effectively. The elements mentioned above underscore the challenges faced by students lacking prolonged social interactions. Thus, social skills are abilities that must be trained and developed appropriately for each stage of a student's life. Each developmental stage is associated with personal and social growth influenced by social interactions. Social skills should not be overlooked. Those involved, including parents, teachers, schools, and the government, should study guidelines for fostering social skills in elementary school students. This involves recognizing the importance of these skills and providing necessary support for their development. In managing learning and educational experiences, the goal is to foster holistic learning for students, encompassing emotional, social, intellectual, and physical dimensions.

Keywords: 1. Social skills 2. COVID-19 3. Elementary education

บทนำ

นับตั้งแต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การศึกษาในโรงเรียนทั่วโลกหยุดชะงัก โรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์ในช่วงระยะหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์เริ่มคลี่คลาย โรงเรียนสามารถกลับมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตามปกติ เมื่อนักเรียนได้กลับสู่ห้องเรียนอีกครั้งหนึ่ง สิ่งที่ยังเห็นได้ชัด คือ การสูญเสียทักษะสังคมของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา กล่าวคือ ผู้เรียนมีความรู้สึกกังวลเมื่อต้องไปโรงเรียน เกิดช่องว่างในทักษะทางสังคม (Chafouleas & Briesch, 2021) ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของ The Korea Herald (2021, as cited in Equitable Education Fund, 2021) ที่ผู้เรียนไม่ค่อยสนใจหรือมีส่วนร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน และครู จะเห็นได้ว่าปัญหาเหล่านี้ ล้วนเป็นผลกระทบมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของโควิด-19 ซึ่งส่งผลให้มีการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์เป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้ผู้เรียนขาดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการสูญเสียทักษะสังคม

ทักษะสังคม เป็นทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ อาศัยกระบวนการการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการของตนเอง และสามารถเลือกที่จะแสดงพฤติกรรม บทบาท อารมณ์ ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทที่ตนเองอยู่ โดยการแสดงความรู้สึกนี้สามารถแสดงออกมาได้ 2 ทาง คือ ทางบวกและทางลบ ทั้งโดยใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด (Bornstein, Bellack, & Hersen, 1977) โดย Grover, Nangle, Buffie, and Andrews (2020) ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะสังคมไว้ดังนี้ 1) การสื่อสาร 2) การกำกับอารมณ์ 3) ความรู้ความเข้าใจ และ 4) การแก้ปัญหาทางสังคม หากสังเกตจากสถานการณ์ปกติ ผู้เรียนในโลกดิจิทัลปัจจุบันนี้มีตัวเลือกในการใช้ชีวิตที่มากขึ้น โอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับครู หรือกับครอบครัวเริ่มลดน้อยลง การเรียนรู้ทักษะสังคมตามธรรมชาติของผู้เรียนก็ย่อมน้อยลงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อศึกษาจากองค์ประกอบข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาเมื่อกลับมาเรียนในรูปแบบปกติหลังจากการระบาดครั้งใหญ่ ผู้เรียนยิ่งขาดความสามารถในการใช้ทักษะสังคมด้านต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษา บทความและงานวิจัยในต่างประเทศ ต่างพบถึงปัญหาการสูญเสียทักษะสังคมของผู้เรียน Sun, Singletary, Jiang, Justice, Lin, and Purtell (2022) ได้พบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนในด้าน การควบคุมตนเองลดน้อยลง มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว รวมทั้ง

มีความวิตกกังวลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และ Wolfman-Arent (2021) ได้กล่าวถึงการสูญเสียทักษะทางสังคมเป็นผลมาจากการระบาดครั้งใหญ่และการเรียนออนไลน์ ซึ่งพบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงจากก่อนการระบาดของโควิด-19 สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของทักษะสังคมที่สูญเสียไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทักษะสังคมเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนพึงมี ครูผู้สอนควรตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในปัจจุบัน ผู้สอนจำเป็นต้องมีความใส่ใจในการสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียน เช่น ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง การสื่อสาร ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น การแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับทักษะสังคมของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าทักษะสังคมมีความจำเป็นต่อผู้เรียนในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

ทักษะสังคมกับสิ่งที่สะท้อนคำนิยาม

จากคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” ซึ่งมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่เข้ากับคนได้ง่ายและพยายามใช้ชีวิตต่าง ๆ ในการพยายามสื่อสารข้อความ ความคิด ความรู้สึกต่อผู้อื่นเสมอ นอกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้วยังรวมถึงการจัดการอารมณ์และการรับรู้ทางอารมณ์ของทั้งตนเองและผู้อื่น เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม คงปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ถูกสร้างขึ้นมามีไว้เพื่ออยู่อย่างเดียวดาย แต่เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้น ทักษะสังคมจึงเป็นทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม

หากจะกล่าวถึงคำนิยามของทักษะสังคมนั้น มีผู้ให้คำนิยามของทักษะสังคมไว้หลากหลาย ดังนี้

Bornstein et al. (1977) ได้สรุปความหมายของทักษะสังคมไว้ว่า เป็นทักษะที่มนุษย์ใช้ในการปฏิสัมพันธ์โต้ตอบซึ่งกันและกัน ทั้งทางวจนภาษาและอวจนภาษา โดยสามารถแสดงออกมาได้ทั้งในทางบวกและทางลบ

พรรณนกน รักศรีอักษร และณัทร พิทยรัตน์เสถียร (Raksriaksorn & Pityaratstian, 2013) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะสังคมเป็นความสามารถส่วนบุคคลในการสื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งภาษากาย ภาษาพูด และการเข้าใจ

รับรู้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

นุชรี บัวโค (Buako, 2019) สรุปความหมายของทักษะสังคมได้ว่า เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้อารมณ์ของตนเอง การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น สามารถควบคุมการแสดงออกของตนเองได้อย่างเหมาะสมทั้งการใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด สามารถสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

จิตาภา เร่งมีศรีสุข, นันทยา คงประพันธ์, ชนิตาภา กระแจจันท์, ชาสินี สำราญอินทร์, และพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (พระสุทธชัยพงศ์) (Rangmeseesrisuk, Kongprapun, Krahaechan, Samranin, & Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho (Pomsuttichaipong), 2019) ได้ให้ความหมายของทักษะสังคมว่า ทักษะสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการติดต่อสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งโดยการใช้ถ้อยคำ (verbal) และไม่ใช้ถ้อยคำ (non-verbal) ซึ่งครอบคลุมในการรับ การส่ง และการควบคุมการสื่อสารระหว่างบุคคล

ภาณุมาศ หอมบุญยงค์ (Homboonyong, 2021) สรุปความหมายของทักษะสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม คือความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ทั้งกับตนเองและผู้อื่น การปรับตัว มีการแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมอย่างเหมาะสม พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทักษะสังคมจึงเป็นทักษะความสามารถที่เกิดขึ้นในตนเอง เพื่อควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ในการปฏิสัมพันธ์หรือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ทักษะสังคมย่อมเป็นทักษะเฉพาะตัวบุคคล ซึ่งจะมีความแตกต่างซึ่งกันและกัน ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ของมนุษย์

องค์ประกอบของทักษะสังคม

ทักษะสังคมนั้น สามารถแบ่งองค์ประกอบของทักษะได้หลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้เขียน Riggio (1986, as cited in Buako, 2019) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะสังคมไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. การแสดงออกทางอารมณ์ (emotional expressivity) เป็นการสื่อสารความรู้สึกทางอารมณ์ภายใน ที่ถูกแสดงออกมา

ด้วยท่าทางต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ ความคิดของผู้ส่งสารอย่างชัดเจน และส่งผลต่อความรู้สึก อารมณ์ของผู้รับสาร

2. ความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (emotional sensitivity) เป็นความสามารถในการรับรู้และตีความอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นจากการสังเกต ใส่ใจในท่าทาง การแสดงออกของผู้ส่งสาร

3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (emotional control) เป็นการแสดงออกอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรม ท่าทาง และการสื่อสารภาษา ไม่ว่าผู้รับสารหรือผู้ส่งสารจะอยู่ในสภาวะอารมณ์ที่ขัดแย้งภายในตนเองก็ตาม

4. การแสดงออกทางสังคม (social expressivity) เป็นความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งการสื่อสารท่าทางของอารมณ์ ซึ่งผู้ที่มีทักษะด้านนี้สูงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับสังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติ

5. ความไวในการรับรู้ทางสังคม (social sensitivity) เป็นความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ ตีความสารที่ต้องการจะส่งรวมถึงสารที่ถูกส่งมาเช่นกัน ซึ่งผู้ที่มีทักษะด้านนี้สูงจะสะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจในอารมณ์และความรู้สึกของผู้รับสารเป็นอย่างมาก

6. การควบคุมทางสังคม (social control) เป็นลักษณะการแสดงออกถึงภาพพจน์ทางสังคมเพื่อให้ผู้รับสารรับรู้ผู้ส่งสารที่มีความสามารถในการควบคุมทางสังคมสูงจะทำให้ปรับพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ

Grover et al. (2020) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะสังคมไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. การสื่อสาร (communication skills) เป็นการใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งทางวัจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น

2. การกำกับอารมณ์ (emotion regulation skills) เป็นความพยายามของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม เพื่อลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

3. ความรู้ความเข้าใจ (cognitive skills) เป็นความสามารถของการตีความบริบทของสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยเรียนรู้ที่จะปรับตัวหรือหาแนวทางในการคงอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างราบรื่น

4. การแก้ปัญหาทางสังคม (social problem-solving skills) เป็นกระบวนการตอบสนองของบุคคลต่อสถานการณ์

ที่เป็นปัญหา โดยยอมรับถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและพิจารณาถึงวิธีการแก้ไขปัญหา รวมถึงผลที่จะเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ดีที่สุด

Goleman (1998, as cited in Rangmeseesrisuk et al., 2019) กล่าวว่องค์ประกอบของทักษะสังคม ประกอบไปด้วย 8 ด้าน ดังนี้

1. การโน้มน้าว (influence) การมีอิทธิพลและสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม

2. การสื่อสารที่ดี (communication) เปิดใจกว้างในการรับฟัง สื่อสารโต้ตอบด้วยความชัดเจนและน่าเชื่อถือ

3. มีความเป็นผู้นำ (leadership)

4. กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change catalyst) มีความคิดริเริ่มและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ได้ดี

5. การจัดการความขัดแย้ง (conflict management) มีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง

6. การสร้างความสัมพันธ์ (building bonds) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น เป็นการช่วยและสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์

7. การร่วมมือร่วมใจกัน (collaboration and cooperation) การช่วยเหลือและร่วมมือ โดยการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

8. ความสามารถในการทำงานเป็นทีม (team capabilities) การสร้างพลังรวมของกลุ่มในการปฏิบัติเพื่อสู่เป้าหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทักษะสังคมเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาจากภายในและภายนอกของมนุษย์ โดยถูกจัดแสดงออกมาทั้งทางพฤติกรรมที่เห็นได้ชัด รวมทั้งทัศนคติ ความคิดภายในตนเอง ผู้เขียนจึงสรุปองค์ประกอบของทักษะสังคมได้ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง คือ การแสดงออกทางภาษาพูดและภาษากาย ซึ่งบ่งบอกถึงทัศนคติความคิด ความรู้สึก เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นทั้งทางบวกและทางลบ

2. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม เป็นความสามารถในการจัดการตนเองกับความรู้สึกให้แสดงออกมาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

3. ความสามารถในการรับรู้และตีความเหตุการณ์รอบตัว คือ ความสามารถในการเข้าใจ รับรู้ความรู้สึก ความคิดของผู้อื่น เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

4. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม การรู้จักหาวิธีการที่เหมาะสมในการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อปรับตัวกับสถานการณ์ หรือเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่จะก่อตัว

ทักษะสังคมจึงเป็นความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น การเกิดทักษะสังคมจำเป็นต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้น หากปราศจากการแสดงออกทางพฤติกรรมภายในและภายนอกของบุคคล ได้แก่ 1) การสื่อสารทั้งทางภาษาพูดและภาษากาย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี 2) การจัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเองเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่นำอารมณ์ความรู้สึกมาเป็นเครื่องชี้นำการกระทำ 3) การรับรู้ทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นหรือแม้กระทั่งความรู้สึกของผู้อื่น และ 4) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม หากผู้เรียนมีพฤติกรรมเหล่านี้ย่อมเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะสังคมได้ อันนำมาสู่ความสัมพันธ์ที่ดีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การสูญเสียทักษะสังคมของผู้เรียนประถมศึกษาหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19

ผลกระทบของการเรียนออนไลน์ในระหว่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่ซึ่งโรงเรียนของแต่ละประเทศเริ่มกลับมาเปิดเรียนตามรูปแบบปกตินั้น เริ่มแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาบทความและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทักษะสังคมของผู้เรียนในช่วงประถมศึกษาชั้นนั้น ถือเป็น การสูญเสียครั้งสำคัญที่อาจจะส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อตัวผู้เรียน

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations Children's Fund (UNICEF, 2021, 2022) ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ที่มีต่อทักษะสังคมของผู้เรียนประถมศึกษา ทำให้ผู้เรียนสูญเสียช่วงเวลาที่สำคัญที่ผู้เรียนควรจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและได้เรียนรู้และทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ ทักษะทางสังคมของผู้เรียนจึงมีความล่าช้ากว่าปกติ พฤติกรรมของผู้เรียนในการเข้าสังคมจึงอาจมีความผิดปกติไปบ้าง ไม่สามารถโต้ตอบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับพฤติกรรมและให้คำแนะนำที่เหมาะสมกับผู้เรียนในการปรับตัวกับการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ความถดถอยในพัฒนาการ

ของผู้เรียนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ก็ได้รับผลกระทบตามไปด้วย โดยเฉพาะทักษะสังคมที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ที่เป็นไปทางลบ รวมถึงไม่สามารถจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งถูกแสดงออกมาในลักษณะของพฤติกรรมที่ผิดไปจากปกติ ผู้ปกครองของผู้เรียนกลุ่มที่พบเจอกับการสูญเสียทักษะสังคมของบุตรหลานตนเองมีความกังวลเป็นอย่างมาก และมีความกังวลว่าเมื่อโตบุตรหลานของตนจะสามารถกลับมาเป็นปกติได้

McKeever (2022) ได้กล่าวถึงผลการศึกษาศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานในการศึกษาการบริการและทักษะสำหรับเด็กในประเทศสหราชอาณาจักร หรือ Office for Standards in Education ซึ่งพบว่า ในเด็กเล็กจะมีพฤติกรรมทางการใช้ภาษาที่ล่าช้ากว่าปกติ รวมถึงการตอบสนองต่อการแสดงออกทางสีหน้าท่าทางขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการขาดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังขาดความมั่นใจในการทำกิจกรรมกลุ่มเช่นกัน ประเด็นเหล่านี้ควรได้รับการแก้ไข เพราะหากปล่อยทิ้งไว้อาจจะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนประถมศึกษาได้

E. Bae and S. Bae (2022) กล่าวว่า พัฒนาการของเด็กเล็กได้รับอิทธิพลอย่างมากจากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ครู และโรงเรียน โดยมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบที่ซับซ้อน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตของเด็กเล็ก เช่น มีความเครียดสูง ความกลัว ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า ตลอดจนจนประสบการณ์ที่จำกัดในการพัฒนาเสียงและการเรียนรู้ จึงกล่าวได้ว่าเด็กเล็กเป็นหนึ่งในเหยื่อรายใหญ่ที่สุดของสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 เนื่องจากผลกระทบที่ลึกซึ้งซึ่งอาจส่งผลกระทบยาวต่อชีวิตของพวกเขา และสังคม ซึ่งสุขภาพจิตส่งผลต่อทักษะสังคมในด้านของสภาพทางอารมณ์และสังคม ที่เด็กควรมีสภาวะอารมณ์และสังคมที่มั่นคงและเป็นบวก ปราศจากวิตกกังวล ซึมเศร้า หรือใด ๆ

Aladsani, Al-Abdullatif, Almuhanha, and Gameil (2022) พบว่า ทักษะการสื่อสารและการเข้าสังคมเป็นทักษะที่สูญเสียมากที่สุด โดยเฉพาะกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ซึ่งได้รับผลกระทบทางลบจากการศึกษาทางไกล เด็กวัยนี้ขาดการสื่อสารและทักษะทางสังคมที่จำเป็น เนื่องจากถูกจำกัดชีวิตการศึกษาในระยะเริ่มต้นด้วยการเรียนออนไลน์ และส่งผลให้เกิดความสับสนระหว่างโลกแห่งความจริงและโลกเสมือนจริงอีกด้วย

จากบทสัมภาษณ์ของ Wolfman-Arent (2021) ได้สัมภาษณ์ผู้ปกครองถึงผลกระทบของการสูญเสียทักษะสังคมของผู้เรียนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่ง Hamilton ได้กล่าวว่า ก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 Bowie ลูกชายของเขามีความกระตือรือร้นและเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย แต่ในช่วงปีที่ผ่านมา เขากลับไม่ต้องการเล่นหรือนัดพบเจอกับเพื่อน ๆ เมื่อกลับไปเรียนในโรงเรียน ครูของเขาได้บอกว่า Bowie แทบจะไม่มีส่วนร่วมในชั้นเรียนเลย ต่างจากเมื่อก่อนที่เขาเป็นคนพูดเก่ง ซึ่งเป็นผลกระทบจากการเรียนออนไลน์เป็นระยะเวลาสั้น ๆ ทำให้เด็กขาดการฝึกทักษะสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน และจากบทสัมภาษณ์ของ Guridy เธอสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ของลูกสาว ที่ไม่ค่อยสนใจกับสิ่งรอบตัวรวมทั้งเพื่อน ๆ ในโลกโซเชียลมีเดียมากนักเหมือนเมื่อก่อน

จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของทักษะสังคมที่สูญเสียไปในผู้เรียนประถมศึกษาหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของทักษะสังคมที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น สิ่งหนึ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกับผู้อื่น หากเด็กเหล่านั้นขาดความสามารถในการจัดการกับความรู้สึกของตนเองในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ ย่อมส่งผลให้เกิดความรู้สึกทางลบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อีกทั้งเด็กยังขาดความสามารถในการสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง จากผลสำรวจที่พบว่า เด็กมีพฤติกรรมแสดงออก การพูด และการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกันที่ลดน้อยลง ขาดการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน สิ่งนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวต่อสภาพจิตใจและพัฒนาการของเด็กที่ควรได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ตามช่วงวัย อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความสามารถในการรับรู้และตีความเหตุการณ์รอบตัวและความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม สิ่งเหล่านี้เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีจากการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หากเด็กปฏิเสธที่จะสร้างการปฏิสัมพันธ์แล้วนั้น การเรียนรู้ความสามารถต่าง ๆ ย่อมไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ทักษะสังคมกับพัฒนาการของผู้เรียน

ทักษะที่สำคัญสำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษานั้น ย่อมมีทักษะสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนควรได้รับ

การส่งเสริมและพัฒนาให้เหมาะสมตามช่วงวัยของพัฒนาการ กล่าวคือ ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษา เป็นวัยแห่งการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน และได้ฟัง จากรูปธรรมไปหนามธรรม จนเกิดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ รวมถึงผู้เรียนในช่วงวัยนี้ ต้องการเป็นที่รักหรือได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบตัว อีกทั้งทักษะสังคมยังเป็นสิ่งที่ซับซ้อนทักษะอื่น ๆ ที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน รวมถึงทัศนคติความคิดที่ดีต่อสังคมในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมานั้นอันเป็นผลให้ผู้เรียนขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในช่วงวัยเดียวกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เป็นผลให้เกิดการสูญเสียทักษะสังคม (Equitable Education Fund, 2021) ครูในปัจจุบันนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะสังคมให้กับผู้เรียนวัยประถมศึกษาโดยสอดคล้องตามพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะสังคม มีดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการของบุคลิกภาพตามแนวความคิดของ อิริคสัน (Erik Erikson's Stages of Psychosocial Development) Mcleod (2018) ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางบุคลิกภาพเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยมีการแบ่งพัฒนาการของบุคลิกภาพออกเป็น 8 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความไว้วางใจ – ความไม่ไว้วางใจ (trust vs mistrust) ช่วงแรกเกิดถึง 18 เดือน เป็นขั้นที่เด็กพัฒนาความไว้วางใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เด็กคาดหวังในการได้รับความดูแลจากพ่อแม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ หากได้รับการพัฒนาความไว้วางใจและเด็กรู้สึกปลอดภัยจะเป็นผลให้เด็กไม่มีความวิตกกังวลหรือหวาดระแวงกับโลก

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเอง – ความไม่มั่นใจในตัวเอง (autonomy vs doubt) ช่วงอายุ 18 เดือน ถึง 3 ปี เป็นวัยที่มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อที่แข็งแรงขึ้น และมีทักษะความสามารถทางกายภาพเพิ่มมากขึ้น เด็กจะให้ความสนใจกับการเป็นอิสระ ควบคุมชีวิตตนเอง หากได้รับการสนับสนุนสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด (initiative vs guilt) ช่วงอายุ 3-5 ปี เด็กมีความสามารถและความคิดริเริ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะที่เด็กจะแสดงตัวตนมากขึ้น รู้จักการตั้งคำถามและหาความรู้ใหม่ ๆ หากเด็กวัยนี้ถูกปิดกั้นและบังคับจะส่งผลต่อความรู้สึกผิดได้

ขั้นที่ 4 ความขยันหมั่นเพียร – ความรู้สึกต่ำต้อย (industry vs inferiority) ช่วงอายุ 5-12 ปี เป็นวัยที่เริ่มเข้าเรียน มีความ

ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยครูและเพื่อนในวัยเดียวกัน จะมีบทบาทสำคัญ ในระยะนี้การได้รับการสนับสนุนให้เด็กประสบความสำเร็จ มีความภาคภูมิใจในตนเองจะช่วยลดความรู้สึกต่ำต้อย

ขั้นที่ 5 ความเป็นเอกลักษณ์ – ความสับสนในบทบาท (identity vs role confusion) ช่วงอายุ 12-18 ปี เป็นวัยที่เด็กจะค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองจากทัศนคติ ความเชื่อ และเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดในอนาคต หากการสร้างอัตลักษณ์สร้างตัวตนในสังคมไม่สำเร็จจะส่งผลให้เกิดความสับสนไม่เข้าใจในบทบาทของตนเอง

ขั้นที่ 6 ความผูกพัน – การแยกตัว (intimacy vs isolation, young adult) ช่วงอายุ 18-40 ปี ระยะนี้มีความต้องการในการสร้างความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับผู้อื่น ต้องการความรู้สึกที่มั่นคง มีความใส่ใจในความสัมพันธ์ หากมีความรู้สึกหลีกเลี่ยงในความสัมพันธ์จะทำให้เกิดความรู้สึกเหงาโดดเดี่ยวได้

ขั้นที่ 7 การทำประโยชน์ให้สังคม – การคิดถึงแต่ตนเอง (generativity vs self absorption, middle age) วัยกลางคน ช่วงอายุ 40-65 ปี เป็นวัยที่สร้างประโยชน์แก่สังคม ความรู้สึกต้องการตอบแทนสังคม ขยันในการทำงานเพื่อองค์กร หากมีความรู้สึกไม่ประสบความสำเร็จก็จะทำให้เกิดคิดถึงแต่ตนเอง

ขั้นที่ 8 บูรณาภาพ – ความสิ้นหวัง (integrity vs despair, old age) วัยชราตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เป็นวัยสุดท้ายของชีวิต ถ้าในช่วงระยะที่ผ่านมาที่มีความรู้สึกประสบความสำเร็จจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของตน มีความสุขและพอใจในชีวิต แต่ในทางตรงกันข้าม หากมีความรู้สึกที่ไม่ประสบความสำเร็จ จะรู้สึกสิ้นหวังหรือซึมเศร้าได้

จากแนวคิด ทฤษฎีของพัฒนาการด้านบุคลิกภาพที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับช่วงวัยของประถมศึกษาจะอยู่ในระหว่างขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 5 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาามีกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งในแต่ละช่วงวัยของพัฒนาการมีการพัฒนาการทางความคิดที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงและส่งผลต่อเนื่องเชื่อมโยงจนเกิดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคล ทักษะสังคมจึงเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย และสอดคล้องกับลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้เรียน

ทักษะสังคมกับบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

ทักษะสังคมที่สูญเสียไปในเด็กนั้น เป็นสิ่งที่ควรตระหนักเห็นถึงความสำคัญ จากคำกล่าวที่ว่า ผู้เรียนต้องได้รับการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม จึงสะท้อนให้เห็นว่า ทักษะสังคมนั้นจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับทักษะด้านวิชาการ Fisher (n.d., as cited in Wolfman-Arent, 2021) ผู้เชี่ยวชาญสาขาการพัฒนาคเด็ก กล่าวว่า การได้อยู่ใกล้ ๆ กับเด็กคนอื่นในช่วงวัยเดียวกัน จะช่วยส่งเสริมพัฒนาทักษะ เช่น การควบคุมแรงกระตุ้น ความสามารถในการคิด รับรู้สิ่งต่าง ๆ พร้อม ๆ กัน และการแก้ปัญหาที่เหมาะสม การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ได้รับการปฏิสัมพันธ์กับเด็กในวัยเดียวกันจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการจัดการ อีกทั้งทักษะเหล่านี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางวิชาการได้อีกด้วย การช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับความร่วมมือจากครูผู้สอน ผู้ปกครอง โรงเรียน และรัฐบาล

ผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญด้านครอบครัว การให้ความยืดหยุ่นที่เป็นไปตามธรรมชาติของพัฒนาการตามช่วงวัยในเด็ก ลดกฎระเบียบที่เคร่งครัด สร้างความมั่นใจให้เด็กโดยไม่ปล่อยให้เด็กมีความรู้สึกโดดเดี่ยว สิ่งเหล่านี้จะช่วยขับเคลื่อนให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะสังคมจากภายใน กล่าวคือ การมีแรงขับเคลื่อนจากครอบครัวที่ดีย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจและความพร้อมในการเรียนรู้ นำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและเกิดการพัฒนาทักษะสังคมได้อย่างเหมาะสม (Chareonwongsak, 2008) โดยผู้ปกครองควรสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลานว่ามีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เช่น พฤติกรรมที่ก้าวร้าว ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เป็นต้น (Sun et al., 2022) และสอบถามจากครูประจำชั้นถึงพฤติกรรมเมื่ออยู่ภายในโรงเรียน เนื่องจากพฤติกรรมการแสดงออกของบุตรหลานเมื่ออยู่ที่บ้านและโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกัน (Thai Health Promotion Foundation, 2017)

ครูผู้สอน นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายบนพื้นฐานของความแตกต่างกันระหว่างผู้เรียน ชีรยุทธ์ เสนิงค์ ณ อุษยา (Seneewong Na Ayuthaya 1993, as cited in Suntonpong, 2019) กล่าวว่าครูควรร่วมมือกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนทุก ๆ ฝ่าย เพื่อช่วยแก้ไขและพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียน นอกจากนี้ครูผู้สอนควรมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ผ่านการลงมือกระทำด้วยตัวเอง

ได้ใช้ความสามารถในการสำรวจสิ่งต่าง ๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์ และสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น เช่น กิจกรรมกลุ่ม, เกมมิฟิเคชัน (gamification) เป็นต้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติที่จะพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และครูควรสร้างบรรยากาศเชิงบวกในชั้นเรียน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน (Bunlapho, 2013) นอกจากนี้ครูผู้สอนควรสังเกตและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นระยะ และให้การช่วยเหลือแก่ผู้เรียนที่มีพฤติกรรมขาดทักษะทางสังคม

โรงเรียนเป็นส่วนสำคัญในการมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน พนม เกตุมาน (Ketumarn, 2007) แนะนำว่า ควรปลูกฝังทัศนคติ ความคิดในการร่วมมือพัฒนาทักษะสังคมให้กับผู้เรียน โดยอาจกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ในด้านของคุณลักษณะของผู้เรียน หรือสามารถจัดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ภายในวิชาที่ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการให้คำแนะนำ คำปรึกษา ด้านจิตวิทยาแก่ผู้เรียนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (Chafouleas & Briesch, 2021) นอกจากนี้โรงเรียนควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรครูเกี่ยวกับความสำคัญและแนวทางการส่งเสริมทักษะสังคมให้กับผู้เรียนประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้กับครูในการนำไปใช้กับผู้เรียนของตนได้อย่างเหมาะสม

รัฐบาลเป็นโครงสร้างหลักของระบบการศึกษา มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการกำหนดแนวทางของการศึกษา สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เกี่ยวกับการศึกษา คือ รัฐบาลให้ความสำคัญและใส่ใจกับการสูญเสียทางการเรียนรู้เป็นหลัก ซึ่งรัฐบาลควรเห็นความสำคัญในการพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นให้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น โดยจากงานประชุมวิชาการนานาชาติเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ในปี พ.ศ. 2565 (Equitable Education Fund, 2022) ได้กล่าวถึงการวางแผนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน โดยการปรับหลักสูตรการศึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และสนับสนุนให้ครูผู้สอนขัดเกลาบ่มเพาะทักษะทางอารมณ์และสังคมให้แก่ผู้เรียน

ทักษะสังคมกับแนวทางการพัฒนา

ทักษะสังคมเป็นทักษะที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น แต่หลังจากเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น ผู้เรียนบางส่วนได้สูญเสียทักษะนี้เนื่องจาก

ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นระยะเวลานาน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกลับเข้าสู่วิถีชีวิตตามปกติได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น

Westwood (1997, as cited in Bunlapho, 2013) อธิบายว่าการพัฒนาทักษะสังคมนั้น ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การเข้าใจปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดทักษะสังคม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม
- 2) การมีแบบอย่างจากครูผู้สอนหรือเพื่อนในห้องเรียน
- 3) การปฏิบัติตามและหมั่นฝึกฝน
- 4) การติดตามและประเมินผลจากครูผู้สอนให้ผู้เรียนทราบเสมอ
- 5) การสร้างหรือจำลองเหตุการณ์ให้เกิดการเรียนรู้และนำทักษะมาใช้
- 6) การสร้างแรงจูงใจ โดยครูผู้สอนพูดชมเชยหรือให้รางวัล

Yacoub (2022) ได้นำเสนอแนวทางสำหรับผู้ปกครองในการเสริมสร้างทักษะสังคมให้กับบุตรหลานของตนดังต่อไปนี้

- 1) การฝึกสนทนาที่บ้าน โดยผู้ปกครองมีส่วนช่วยในการแนะนำกฎของการเข้าสังคม การเริ่มต้น รักษา และจบบทสนทนาว่าเป็นอย่างไรได้บ้าง
- 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะสังคม เช่น สถานการณ์จำลอง ศีรษะบทสนทนาจากรายการต่าง ๆ และ
- 3) การทายความรู้สึกผ่านสีหน้าท่าทางของบุคคลอื่น ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเป็นการช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนก่อนที่จะออกไปเผชิญสังคมภายนอกด้วยตนเอง ส่วน Tan (n.d.) ได้เสนอแนวทางดังต่อไปนี้

- 1) การเป็นแบบอย่างที่ดีในการสนทนาเชิงบวก
- 2) การส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจกับเด็ก
- 3) การปรับสภาวะอารมณ์ให้เข้ากับเด็ก
- 4) การเล่นเกมด้วยกัน และ
- 5) การแสดงออกทางอารมณ์อย่างตรงไปตรงมา

Meuwissen (2022) กล่าวถึงการส่งเสริมทักษะสังคมสำหรับผู้เรียนไว้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมทักษะพื้นฐานของผู้เรียน เช่น ทักษะทางภาษา สำหรับใช้ในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ
- ทักษะการควบคุมตนเองในการจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ของตน ให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น และ
- 2) ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก โดยสนับสนุนให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น และ Salimi, Dardiri, and Sujarwo (2020) กล่าวถึงการพัฒนาทักษะสังคมสำหรับครูว่า ครูควรทบทวนและวางแผนการสอน โดยที่ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง เช่น การเลือกสื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้นมีความสำคัญเช่นกันในการร่วมมือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะสังคมขึ้น

จากแนวทางการพัฒนาทักษะสังคมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมฝึกทักษะสังคมได้โดยจัดให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันตามช่วงวัย หรือนำมา

บูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน การสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน อีกทั้งผู้ปกครองยังเป็นส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาทักษะสังคมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน โดยการปลูกฝังในเรื่องการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในสังคม

บทสรุป

หลังการระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 และผลกระทบเนื่องจากการเรียนรูปแบบออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนสูญเสียทักษะสังคมอันเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ตามผลสำรวจและงานวิจัยที่พบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อกลับมาเรียนในห้องเรียนหลังจากสถานการณ์โรคระบาด เห็นได้ชัดว่าการขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นระยะเวลานานและครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้ให้ความสำคัญ อาจส่งผลกระทบต่อและเป็นห่วงกังวลกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ซึ่งในช่วงวัยนี้การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการตามช่วงวัย กล่าวคือ ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้านการแสดงออกทางอารมณ์ ด้านการกำกับอารมณ์ ด้านความไวในการรับรู้อารมณ์ สังคม และด้านการแก้ปัญหาทางสังคม สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทักษะสังคมจึงเป็นความสามารถในการสร้างการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปรับตัวเข้าใจบริบทที่เกิดขึ้นทางสังคม เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข

References

- Aladsani, H., Al-Abdullatif, A., Almuhanha, M., & Gameil, A. (2022). Ethnographic reflections of K-12 distance education in Saudi Arabia: Shaping the future of post-pandemic digital education. *Sustainability*, 14: 9931.
- Bae, E., & Bae, S. (2022). COVID-19 pandemic, mental health, and play for young children during and after pandemic. *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*, 16(1): 93-112.
- Bornstein, M. R., Bellack, A. S., & Hersen, M. (1977). Social-skills training for unassertive children: A multiple-baseline analysis. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 10(2): 183-195.

- Buako, Nucharee. (2019). **Related Factors of Social Skills of Grade 6 Students under the Office of Bangkok Primary Educational Service Area** (ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร). Master's dissertation, Thammasat University, Bangkok, Thailand.
- Bunlapho, Wannapa. (2013). **A Study on Social Skills of Children Autism Syndrome in Grade 1 by Using Video Modeling along with Simulation** (การศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีภาวะออทิสซึมจากการสอนโดยใช้วีดิทัศน์แสดงต้นแบบพฤติกรรม (video modeling) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง). Master's dissertation, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand.
- Chafouleas, S., & Briesch, A. (2021). **Students Back to School with Anxiety, Grief, Social Skills Gaps**. [Online]. Retrieved October 9, 2022 from <https://education.uconn.edu/2021/08/24/students-back-to-school-with-anxiety-grief-social-skills-gaps/>
- Chareonwongsak, Kriengsak. (2008). **"Social Skills" are the Basics of Living Together Happily ("ทักษะสังคม" พื้นฐานอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข)**. [Online]. Retrieved October 9, 2022 from <http://www.kriengsak.com/node/1288>
- Equitable Education Fund. (2021). **Distance Learning Causes Most Children to Lose Their Social Skills** (การเรียนทางไกลทำให้เด็กส่วนใหญ่สูญเสียทักษะทางสังคม). [Online]. Retrieved October 9, 2022 from <https://www.eef.or.th/news-teachers-worry-about-students-losing-social-skills-during-pandemic-survey/>
- Equitable Education Fund. (2022). **EFE Joins Forces with International Accelerate Recovery of Learning Recession after COVID-19 Step towards Equality Education under the Concept of Education for All – All for Education** (กสศ. ผันกำลังนานาชาติเร่งฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้หลังโควิด-19 ก้าวสู่ความเสมอภาคทางการศึกษา ภายใต้แนวคิด Education for All – All for Education). [Online]. Retrieved September 21, 2023 from <https://www.eef.or.th/news-education-for-all-all-for-education-19201022/>
- Grover, R. L., Nangle, D. W., Buffie, M., & Andrews, L. A. (2020). Chapter 1 Defining Social Skills. In D. W. Nangle, C. A. Erdley, & R. A. Schwartz-Mette (Eds.), **Social Skills Across the Life Span: Theory, Assessment, and Intervention**, (pp. 3-24). London: Academic Press.
- Homboonyong, Panumas. (2021). Guidelines for social skills development of Mattayomsueksa 6 students under the Secondary Education Service Area Office 10 in Samut Songkhram province (แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม). **Sikkha Journal of Education**, 8(1): 153-165.
- Ketumarn, Panom. (2007). **Teacher's Guide: Common Behavioral Problems in Students and Solutions** (คู่มือครู: ปัญหาพฤติกรรมที่พบบ่อยในนักเรียนและแนวทางการแก้ไข). [Online]. Retrieved October 15, 2022 from http://www.psyclin.co.th/new_page_53.htm
- McKeever, V. (2022). **Isolation during Covid Pandemic has Delayed Kids' Social Skills, New Study Says**. [Online]. Retrieved October 7, 2022 from <https://www.cnbc.com/2022/04/04/uk-study-kids-struggle-with-writing-and-speech-after-the-pandemic.html>
- Mcleod, S. (2018). **Erik Erikson's Stages of Psychosocial Development**. [Online]. Retrieved October 15, 2022 from <https://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>
- Meuwissen, A. S. (2022). Social skill development of young children amid the pandemic. **Zero to Three Journal**, 42(3): 37-43.
- Raksriaksorn, Puncanok, & Pityaratstian, Nuttom. (2013). Social skills of youth who play online game at internet café in Bangkok Metropolis (ระดับทักษะทางสังคมของวัยรุ่นอายุ 18-24 ปี ที่เล่นเกมออนไลน์โดยใช้บริการที่ร้านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร). **Chulalongkorn Medical Journal**, 57(5): 639-651.

- Rangmeseesrisuk, Jidapa, Kongprapun, Nuntaya, Krahaechan, Chanidapa, Samranin, Chasinee, & Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho (Pornsutthaichai). (2019). The social skill development model of hands on in knowledge-based service of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi (รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ). *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(10): 4914-4929.
- Salimi, M., Dardiri, A., & Sujarwo. (2020). Learning activities for social skills in elementary school. *Universal Journal of Educational Research*, 8(11): 5222-5236.
- Sun, J., Singletary, B., Jiang, H., Justice, L. M., Lin, T.-J., & Purtell, K. M. (2022). Child behavior problems during COVID-19: Associations with parent distress and child social-emotional skills. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 78: 101375.
- Suntonpong, Bilkis. (2019). Family role on social skills development of autistic children in Dome Nursery School under the Office of the Basic Education Commission, Bangkok (บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกในโรงเรียนอนุบาลบ้านโดม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร). *Journal of Arts Management*, 3(2): 69-82.
- Tan, M. (n.d.). *Developing Social Skills for Children in a Post-Covid World*. [Online]. Retrieved September 21, 2023 from <https://mumsatthetable.com/social-skills-for-children/>
- Thai Health Promotion Foundation. (2017). **10 Checklist for Raising Children to Have Happiness for School Age 6-12 Years Old (10 Checklist เลี้ยงลูกให้มี 'สุข' ฉบับวัยเรียน (6-12 ปี) สุขด้วยปัญญา เก่ง ดี มีสุข**. Bangkok: Pannee Printing.
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2021). **Is My Child Regressing Due to the COVID-19 Pandemic?** [Online]. Retrieved October 7, 2022 from <https://www.unicef.org/georgia/stories/my-child-regressing-due-covid-19-pandemic>
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2022). **Managing the Long-Term Effects of the Pandemic on Your Child's Mental Health**. [Online]. Retrieved October 7, 2022 from <https://www.unicef.org/parenting/mental-health/managing-long-term-effects-pandemic-your-childs-mental-health>
- Wolfman-Arent, A. (2021). **A Year Without Play: Parents and Experts Worry about Loss of Social Skills during Pandemic**. [Online]. Retrieved October 7, 2022 from <https://why.org/articles/a-year-without-play-parents-and-experts-worry-about-loss-of-social-skills-during-pandemic/>
- Yacoub, A. (2022). **Refreshing Social Skills in a Post-Pandemic World**. [Online]. Retrieved September 21, 2023 from <https://therapyworks.com/blog/language-development/home-tips/social-skills-post-pandemic/>